JAKOŚCIOWE BADANIA PEDAGOGICZNE
2016 - TOM I - NUMER 1.

SPRAWOZDANIE
Z VI SEMINARIUM METODOLOGII PEDAGOGIKI POLSKIEGO TOWARZYSTWA PEDAGOGICZNEGO
PEDAGOGIKA JAKO HUMANISTYCZNO-SPOŁECZNA NAUKA STOSOWANA– KONSEKWENCJE METODOLOGICZNE
Szczecin, 23-25 czerwca 2016 roku

W dniach 23-25 czerwca 2016 roku w Szczecinie przeprowadzono obrady VI Seminarium Metodologii Pedagogiki Polskiego Towarzystwa Pedagogicznego na temat *Pedagogika jako humanistyczno-społeczna nauka stosowana – konsekwencje metodologiczne*. Seminarium odbyło się pod honorowym patronatem Polskiego Towarzystwa Pedagogicznego oraz patronatem Komitetu Nauk Pedagogicznych Polskiej Akademii Nauk.

Jego organizatorem była Katedra Pedagogiki Ogólnej Instytutu Pedagogiki Wydziału Humanistycznego Uniwersytetu Szczecińskiego we współpracy z Oddziałem Szczecińskim Polskiego Towarzystwa Pedagogicznego. W konferencji wzięło udział przeszło 80 przedstawicieli 21 ośrodków akademickich z całego kraju, w tym 31 wygłaszających referaty, 5 uczestniczących w panelu dyskusyjnym, 12 prezentujących swoje postery.

Pomysł Seminariów Metodologii Pedagogiki Polskiego Towarzystwa Pedagogicznego zrodził się w 2004 roku w Lublinie, a ich założycielami byli: Prof. dr hab. Dariusz Kubinowski z Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej oraz Ks. prof. dr hab. Marian Nowak z Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego Jana Pawła II. W zamyśle twórców miał to być cykl ogólnopolskich spotkań naukowych, organizowanych we współpracy między oddziałami terenowymi PTP i zainteresowanymi ośrodkami akademickimi, poświęconych wymianie myśli na aktualne tematy metodologiczne pedagogiki z wyraźnym nawiązaniem do humanistycznych tradycji jej uprawiania. Zasadniczym celem SMP jest wzbogacanie refleksji metodologicznej współczesnej pedagogiki oraz wzmocnienie jej pozycji wśród innych dziedzin wiedzy i dyscyplin nauk humanistyczno-społecznych, a także pogłębianie świadomości metodologicznej teoretyków, badaczy i studentów problematyki pedagogicznej. Dotychczas odbyło się sześć ogólnopolskich konferencji w ramach cyklu Seminariów Metodologii Pedagogiki PTP (w 2004 roku w Dąbrowicy k/Lublina, organizatorzy: Lubelski Oddział PTP, Zakład Pedagogiki Kultury UMCS, Katedra Pedagogiki Ogólnej KUL; w 2006 w Toruniu, organizatorzy: Oddział Toruński PTP, Wydział Nauk Pedagogicznych UMK; w 2008 w Łodzi, organizatorzy: Oddział Łódzki PTP, Wydział Nauk o Wychowaniu UŁ; w 2010 w Gdańsku, organizatorzy: Oddział Gdański PTP, Instytut Pedagogiki UG; w 2012 w Krakowie, organizatorzy: Oddział Krakowski PTP, Instytut Pedagogiki UJ; w 2016 w Szczecinie). Patronat wydawniczy nad całą inicjatywą od początku pełni owocnie Oficyna Wydawnicza „Impuls", publikując w ramach specjalnej serii kolejne tomy dokumentujące przeprowadzone debaty. Są to następujące monografie zbiorowe: *Metodologia pedagogiki zorientowanej humanistycznie*, red. D. Kubinowski, M. Nowak, Kraków 2006; *Konceptualizacje przedmiotu badań pedagogiki*, red. K. Rubacha, Kraków 2008; *Metodologiczne problemy tworzenia wiedzy w pedagogice – oblicza akademickiej praktyki*, red. J. Piekarski, D. Urbaniak-Zając, K. J. Szmidt, Kraków 2010; *Praktyka badań*

pedagogicznych, red. T. Bauman, Kraków 2013. Kolejnym tomem będzie publikacja po seminarium szczecińskim.

Inicjatorem oraz przewodniczącym Komitetu Organizacyjnego Szóstego Seminarium Metodologii Pedagogiki PTP w Szczecinie był Prof. dr hab. Dariusz Kubinowski, pracujący od 1 października 2015 roku w Katedrze Pedagogiki Ogólnej Uniwersytetu Szczecińskiego. Funkcję sekretarza naukowego pełnił Dr Maksymilian Chutorański, adiunkt w tejże Katedrze, a sekretarza organizacyjnego – Mgr Jerzy Norbert Grzegorek, doktorant Instytutu Pedagogiki US. Ponadto członkinią Komitetu Organizacyjnego była Dr Mariola Gańko-Karwowska, adiunkt w Katedrze Dydaktyki US, pełniąca jednocześnie funkcję przewodniczącej Oddziału Szczecińskiego PTP. Do udziału w pracach Komitetu Naukowego VI SMP zostali zaproszeni i zaproszenie przyjęli: Dr hab. Teresa Bauman, prof. nadzw. (Wyższa Szkoła Bankowa w Gdańsku); Dr hab. Beata Borowska-Beszta, adiunkt (Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu); Prof. dr hab. Maria Czerepaniak-Walczak, prof. zw. (Uniwersytet Szczeciński); Prof. dr hab. Teresa Hejnicka-Bezwińska, em. prof. zw. (Uniwersytet Kazimierza Wielkiego w Bydgoszczy); Prof. dr hab. Barbara Kromolicka, prof. zw. (Uniwersytet Szczeciński); Dr hab. Roman Leppert, prof. nadzw. (Uniwersytet Kazimierza Wielkiego w Bydgoszczy); Prof. dr hab. Dariusz Kubinowski, prof. nadzw. (Uniwersytet Szczeciński); Prof. dr hab. Joanna Madalińska-Michalak, prof. nadzw. (Uniwersytet Warszawski); Ks. prof. dr hab. Marian Nowak, prof. nadzw. (Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II); Dr hab. Mirosława Nowak-Dziemianowicz, prof. nadzw. (Dolnośląska Szkoła Wyższa we Wrocławiu); Dr hab. Justyna Nowotniak, prof. nadzw. (Uniwersytet Szczeciński); Prof. dr hab. Stanisław Palka, prof. zw. (Uniwersytet Jagielloński); Prof. dr hab. Jacek Piekarski, prof. zw. (Uniwersytet Łódzki); Prof. dr hab. Krzysztof Rubacha, prof. zw. (Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu); Dr hab. Krzysztof J. Szmidt, prof. nadzw. (Uniwersytet Łódzki); Dr hab. Danuta Urbaniak-Zając, prof. nadzw. (Uniwersytet Łódzki); Dr hab. Marcin Wlazło, prof. nadzw. (Uniwersytet Szczeciński).

Komitet Naukowy VI SMP uzgodnił w tym roku - w nawiązaniu do zaproponowanego przez Profesora D. Kubinowskiego hasła tytułowego - skupienie debaty metodologicznej wokół istoty pedagogiki współczesnej rozumianej jako humanistyczno-społeczna nauka stosowana, ze szczególnym uwzględnieniem tradycji, aktualnej kondycji i perspektyw pedagogiki polskiej na tle różnorodności

naukowego uprawiania studiów i badań nad wychowaniem/edukacją w innych krajach. Chodziło głównie o identyfikację, interpretację i egzemplifikację konsekwencji metodologicznych wynikających z rozumienia pedagogiki jako humanistyczno-społecznej nauki stosowanej oraz charakterystykę specyfiki wykorzystywania wybranych podejść synergicznych, opartych na tym rozumieniu, w praktyce badań pedagogicznych/edukacyjnych różnego typu. W intencji organizatorów tematyka konferencji miała wpisywać się w rodzimą dyskusję nad konsekwencjami administracyjnego wydzielenia pedagogiki z grupy dyscyplin nauk humanistycznych i jej przyporządkowania wyłącznie do grupy dyscyplin nauk społecznych, co jest sprzeczne z jej historią i dorobkiem, aktualnymi dokonaniami i potrzebami, a nade wszystko tradycjami i współczesnymi trendami rozwijania studiów i badań nad wychowaniem/edukacją na świecie. Nauki pedagogiczne/edukacyjne w różnych krajach są bowiem z powodzeniem uprawiane zarówno w obrębie humanistyki jak i nauk społecznych oraz korzystają z metodologicznej synergii humanistyczno-społecznej i użyteczności praktycznej. W komunikacie zapraszającym wszystkich zainteresowanych udziałem w obradach zaproponowano zogniskowanie dyskusji wokół następujących kwestii: pedagogika w systematykach naukowych; istota naukowości pedagogiki współczesnej; rozumienie pedagogiczności w praktyce badawczej nauk pedagogicznych/ edukacyjnych; historyczne źródła, metodologiczna różnorodność oraz aktualne trendy naukowych studiów i badań nad wychowaniem/edukacją w Polsce na tle porównawczym; swoistość metodologiczna polskiej pedagogiki współczesnej w kontekście uprawiania studiów i badań pedagogicznych/edukacyjnych w różnych krajach; pedagogika jako stosowana nauka humanistyczno-społeczna – synergiczne modele badawcze; stosowane podejścia humanistyczno-społeczne w studiach i badaniach subdyscyplin pedagogicznych; sens stosowalności/ praktyczności pedagogiki jako nauki humanistyczno-społecznej i jej subdyscyplin; przykłady zrealizowanych projektów studiów i badań pedagogicznych/ edukacyjnych opartych na synergii rozwiązań metodologicznych osadzonych w naukach humanistycznych, społecznych i stosowanych.

W dniu 23 czerwca 2016 roku o godzinie 15.00 w sali obrad Rady Wydziału Humanistycznego US wszystkich uczestników Seminarium przywitała jego Dziekan Profesor Barbara Kromolicka. Następnie Przewodnicząca Zarządu Głównego

Polskiego Towarzystwa Pedagogicznego Profesor Joanna Madalińska-Michalak dokonała uroczystego otwarcia obrad.

W ciągu trzech dni odbyło się pięć sesji plenarnych, podczas których uczestnicy wysłuchali 20 referatów (w kolejności: Prof. Prof. Dariusz Kubinowski z US, Wanda Dróżka z UJK, Mirosława Nowak-Dziemianowicz z DSW, Janina Kostkiewicz z UJ, Stanisław Palka z UJ, Marian Nowak z KUL, Krzysztof Rubacha z UMK, Krzysztof J. Szmidt z UŁ, Teresa Hejnicka-Bezwińska, Maria Czerepaniak-Walczak z US, Sławomir Banaszak z UAM, Teresa Bauman z WSB w Gdańsku, Jacek Piekarski z UŁ, Danuta Urbaniak-Zając z UŁ, Henryk Mizerek z UWM, Justyna Nowotniak z US, Joanna Madalińska-Michalak z UW, Roman Leppert z UKW, Beata Borowska-Beszta z UMK, Marcin Wlazło z US); panelu dyskusyjnego na temat *Pedagogika (i) rzeczy* (w kolejności: Dr hab. Krzysztof Abriszewski z UMK, Dr Maksymilian Chutorański z US, Dr Aneta Makowska z US, Dr Oskar Szwabowski z US, Mgr Maciej Sokołowski-Zgid z US), sześciu referatów w ramach sekcji moderowanej przez Dr hab. Małgorzatę Żytko, prof. nadzw. z UW (w kolejności: Dr hab. Jolanta Zwiernik, prof. nadzw. z DSW; Dr hab. Joanna Król, prof. nadzw. z US; Dr Monika Maciejewska z UWM; Dr Zdzisław Piwoński z AP w Słupsku; Dr Barbara Kutrowska z DSW; Dr Marta Wiatr z APS) i pięciu w ramach sekcji moderowanej przez Dr hab. Elżbietę Siarkiewicz, prof. nadzw.

z DSW (w kolejności: Dr hab. Elżbieta Perzycka, prof. nadzw. z US; Dr Sławomir Pasikowski z AP w Słupsku; Dr Magdalena Kuleta-Hulboj z UW; Mgr Kamila Kacprzak – doktorantka UKW, Mgr Marta Zientek – doktorantka UZ) oraz prezentacji wyników zespołowego projektu badawczego doktorantów Uniwersytetu Szczecińskiego na temat studiów doktoranckich i doktorantów w dyskursie prasowym, zrealizowanego pod kierunkiem Profesor Marii Czerepaniak-Walczak (w kolejności: Mgr Mgr Natalia Cybort, Magdalena Mazur, Julia Magdalena Karapuda, Angelika Figiel, Sandra Malinowska, Monika Różycka, Karolina Ślósarz, Gabriela Chorab, Magdalena Handke, Agata Draszkiewicz, Jerzy Norbert Grzegorek, Beata Chojnacka). Wszystkim wystąpieniom towarzyszyły ożywione dyskusje w ramach sesji konferencyjnych i przerw w obradach. Ponadto wieczorem uczestnicy Seminarium zwiedzali piękną Filharmonię im. Mieczysława Karłowicza w Szczecinie oraz nietypową szczecińską starówkę, a także kontynuowali „gorące" debaty podczas formalnych i nieformalnych spotkań koleżeńskich.

W referacie wprowadzającym Profesor Dariusz Kubinowski przypomniał zebranym ideę i historię Seminariów Metodologii Pedagogiki PTP oraz kluczowe tezy programowe VI SMP PTP w Szczecinie, jednocześnie dziękując wszystkim referentom za twórczy wkład w ich rozwinięcie poprzez zgłoszenie i przygotowanie głosów w debacie ściśle odpowiadających głównej tematyce obrad. Skoncentrował się na doprecyzowaniu pojęcia, istoty i zakresu badań pedagogicznych, doszukując się ich swoistości pośród wszelkich badań naukowych, zwracając uwagę na ogromną różnorodność ich uprawiania w praktyce oraz w sposób szczególny podkreślając wagę podejść synergicznych w pedagogice współczesnej jako humanistyczno-społecznej nauce stosowanej. Podjął jednocześnie próbę zarysowania całościowej „mapy" aktualnie uprawianych w Polsce typów badań pedagogicznych, lokując źródła analizowanych modeli w obrębie nauk humanistycznych (m.in. dociekania filozoficzne; badania istotnościowe – fenomenologiczne, hermeneutyczne; badania historyczne – myśli pedagogicznej i wychowania/edukacji; badania porównawcze; studia kulturowe i edukacyjne – pedagogiczne badanie „tekstów kulturowych"; dociekania metodologiczne i metapedagogiczne), społecznych (m.in. badania ilościowe – statystyczne; badania jakościowe – idiomatyczne), stosowanych (m.in. badania w działaniu; badania wdrożeniowe; badania ewaluacyjne; badania transformacyjne; badania

projektujące i prognostyczne) oraz wykorzystując metaforę „kalejdoskopu" osobno wyróżnił właśnie synergiczne badania pedagogiczne różnego rodzaju. Uwzględniając olbrzymie bogactwo paradygmatów, orientacji, podejść i metod badawczych współczesnej pedagogiki oraz jej intensywny rozwój naukowy w naszym kraju, przychylił się do tych głosów reprezentantów środowiska pedagogów akademickich, którzy opowiadają się za dążeniami do transformacji dyscypliny pedagogiki w autonomiczną dziedzinę nauk pedagogicznych w obowiązujących uregulowaniach administracyjnych w Polsce.

Pogłębioną refleksję metodologiczną nad pedagogiką jako humanistyczno-społeczną nauką stosowaną rozpoczęły badaczki stosujące z powodzeniem od wielu lat (auto)biograficzno-narracyjne badania zaangażowane na gruncie pedagogiki: Profesor Wanda Dróżka i Profesor Mirosława Nowak-Dziemianowicz.

Obie uczone, z przekonaniem i konsekwentnie uprawiające badania pedagogiczne na gruncie paradygmatu interpretatywnego nauk społecznych, przedstawiły argumenty, potwierdzone przykładami z własnych projektów badawczych, na rzecz korzyści poznawczych i praktycznych podejść synergicznych, w których koherentnie współwystępują przesłanki filozoficzne i teoriopoznawcze zorientowane humanistycznie, adekwatne modele badań empirycznych (w tym wypadku jakościowych) oraz intencje zmiany prohumanistycznej, prospołecznej,

proosobowej etc. Pierwsza z nich apelowała o rozumiejący dialog z ludzkim doświadczeniem w badaniach pedagogicznych zaangażowanych społecznie, druga zaś uzasadniała filozofię swoich emancypacyjnych badań pedagogicznych, których źródła lokuje w całożyciowej postawie krytycznej, aby z takim nastawieniem dotrzeć do pogłębionego rozumienia analizowanych narracji osób opresjonowanych, marginalizowanych, wykluczanych etc., w celu osiągnięcia efektu zmiany społecznej.

Profesor Stanisław Palka upomniał się natomiast o pedagogikę jako naukę konstruktywną. Nie negując potrzeby uprawiania pedagogiki krytycznej, ale zwracając uwagę na destruktywny potencjał krytykanctwa, pojawiającego się czasami w pracach pedagogicznych, opowiedział się za równowagą i harmonią podejścia krytyczno-konstruktywnego, gdyż zadaniem pedagogiki jest także proponowanie rozwiązań praktycznych. Przedstawił ponadto komplementarną w stosunku do referatu wprowadzającego próbę „mapowania" badań pedagogicznych w całej ich różnorodności, wskazując na powiązania metodologiczne pedagogiki współczesnej z naukami humanistycznymi, społecznymi i stosowanymi.

Profesor Teresa Hejnicka-Bezwińska skupiła się na uzasadnieniu tezy, że przedmiotem zainteresowań pedagogiki jako nauki jest praktyka edukacyjna, zarówno w aspekcie humanistycznego dociekania jej istoty, jak i jej empirycznego badania jako części praktyk społeczno-kulturowych, a także jej projektowania z myślą o wspomaganiu rozwoju kapitału ludzkiego. Przy czym zauważyła, że wraz z historycznymi zmianami, jakim podlega kategoria *praxis,* zmieniają się także uzasadnienia, cele i formuły uprawiania badań pedagogicznych/edukacyjnych.

Na społeczną funkcję badań pedagogicznych szczególną uwagę zwróciła natomiast Profesor Teresa Bauman. Przywołując przykład medycyny, w której badania naukowe prowadzi się w celu wspomagania praktyki udzielania pomocy ludziom, stwierdziła, że we współczesnej pedagogice prowadzi się niewiele badań nastawionych na wiedzę praktyczną, na rozwiązywanie problemów społecznych, na dostarczanie ludziom wskazówek przydatnych w procesach dydaktycznych, wychowawczych. Skoro pedagogika naukowa w niewielkim stopniu dostarcza rzetelnej wiedzy praktycznej, to na to miejsce w praktyce edukacyjnej „wkrada się" wiedza potoczna o wychowaniu. Niezbędne jest zatem dziś przesunięcie punktu

ciężkości z pedagogiki zorientowanej teoretycznie na pedagogikę zorientowaną praktycznie, która wykorzystywać będzie metody naukowe.

Profesor Roman Leppert cały referat poświęcił wykazaniu różnic pomiędzy wiedzą potoczną a wiedzą naukową jako dwiema możliwymi perspektywami poznawczymi w pedagogice, również akcentując niebezpieczeństwa wynikające z posługiwania się wiedzą potoczną o wychowaniu przez rodziców, nauczycieli, pedagogów-praktyków czy studentów kierunków pedagogicznych. Poparł przy tym sugestię Profesora Dariusza Kubinowskiego o wspieraniu dążeń do ukonstytuowania się dziedziny nauk pedagogicznych w naszym kraju, co może przyczynić się do wzmocnienia oddziaływania pedagogiki naukowej na praktykę edukacyjną.

Nad konsekwencjami zróżnicowania współczesnych paradygmatów pedagogiki specjalnej – w aspekcie metodologicznym i praktycznym – zastanawiał się w swoim wystąpieniu Profesor Marcin Wlazło, odwołując się do typologii zaproponowanej przez Profesora Amadeusza Krausego. Różnica podejść do osoby z niepełnosprawnością jest w tych paradygmatach tak głęboka, że w konsekwencji filozofia człowieka zastosowana w projektach badawczych czy praktyce edukacyjnej, rewalidacyjnej, rehabilitacyjnej etc. z zakresu pedagogiki specjalnej prowadzi do nieporównywalnych rezultatów poznawczych czy aplikacyjnych.

Prelegent jednoznacznie opowiedział się za humanizacją metodologii pedagogiki specjalnej rozumianej komplementarnie.

Ks. profesor Marian Nowak z kolei przypomniał i rozwinął w kontekście głównego tematu Seminarium fundamentalną zasadę adekwatności metody badawczej w odniesieniu do istoty przedmiotu konkretnych badań, dodając, że pedagogika i jej subdyscypliny nie posiadają jakichś wyjątkowych, tylko „pedagogicznych" metod badawczych, ale to przedmiot badań za każdym razem emergentnie wskazuje drogę doboru i stosowania odpowiednich rozwiązań całej procedury badawczej. Przy czym niepowtarzalność jednostki ludzkiej i procesu jej wychowania stają się ogromnym wyzwaniem dla badaczy pedagogicznych, którzy zawsze stają się częścią poznawanej rzeczywistości i dokonują w sposób nieunikniony jej wartościowania. Dodatkowo podkreślił, że z jego przeglądu wielu prac pedagogicznych wynika, iż jednym z najsłabszych ogniw postępowania badawczego jest adekwatna interpretacja wyników badań.

Zagadnienie trafności badań pedagogicznych podjął w swoim referacie Profesor Krzysztof Rubacha, nawiązując do podstawowego podziału badań naukowych na podstawowe i stosowane. Wykazując różnice w kryteriach trafności formułowanych w odniesieniu do badań humanistycznych i społecznych, ilościowych i jakościowych, podstawowych i stosowanych w pedagogice, zwrócił uwagę na mankamenty praktyki badawczej. Przykładowo, stwierdził w swoich dociekaniach metodologicznych, że coraz częściej w projektach pedagogicznych badań statystycznych utrzymanych w paradygmacie normatywnym, rezygnuje się z procedury losowania w doborze próby badawczej, co zasadniczo podważa wartość poznawczą uzyskanych wyników w sytuacji, gdy wymóg reprezentatywności nie został w ten sposób zachowany. Jednocześnie zauważył, że z jednej strony pedagodzy akademiccy rozumieją pedagogikę jako naukę stosowaną, a w klasyfikacji używanej przez Narodowe Centrum Nauki nie odnajdziemy jej pośród nauk stosowanych, co wyklucza badaczy pedagogicznych z możliwości aplikowania o granty w tej kategorii. Niezbędne wydaje się wobec tego podjęcie działań w celu zmiany tych uregulowań.

Krytyczne uwagi pod adresem praktyki badań empirycznych w pedagogice formułował także w swoim referacie Profesor Sławomir Banaszak, upominając się o spełnianie podstawowych kryteriów naukowości, formułowanych na gruncie paradygmatu normatywnego nauk społecznych. W szczególności zwrócił uwagę na

relacje między teorią a empirią, które mają wspomagać w konsekwencji praktykę. Te wzajemne powiązania, a szczególnie dbałość o zachowanie standardów naukowych i odpowiedzialność badaczy, teoretyków i praktyków, są warunkiem koniecznym rozwoju pedagogiki jako humanistyczno-społecznej nauki stosowanej.

Z pozycji paradygmatu interpretatywnego krytykę trzech wybranych amerykańskich podręczników psychologii, dostępnych w tłumaczeniach na język polski, przeprowadził analitycznie Profesor Krzysztof J. Szmidt. Zastosował w referacie kreatologiczną operację analogii bezpośredniej i przytaczając oraz interpretując wybrane fragmenty dotyczące kluczowych kwestii metodologii badań psychologicznych definiowanych w tych podręcznikach, napisanych jednoznacznie w duchu paradygmatu (neo)pozytywistycznego nauk społecznych, formułował pytania o wykładnię naukowości pedagogiki współczesnej. Ten nietypowy referat konferencyjny potwierdził zasadność tezy, że czasami ważniejsze jest w nauce formułowanie trafnych pytań aniżeli dawanie prostych odpowiedzi.

Profesor Jacek Piekarski z kolei podjął próbę całościowego, systemowego namysłu nad kwestią wrażliwości etycznej badacza przyjmującego perspektywę uczestniczącą. Zwrócił między innymi uwagę na to, że całość praktyki badawczej powinna podlegać ocenie etycznej, przy czym nie chodzi tu tylko o wyartykułowaną argumentację etyczną, ale nade wszystko o praktykę etyczności

postępowania badawczego. W sytuacji współczesnego chaosu normatywnego badacz uczestniczący w sposób szczególny musi być uwrażliwiony na niuanse etyczności i analizować każdy krok, każdą decyzję, każde rozwiązanie etc. pod tym kątem. Referent przedstawił trójwymiarowy model obejmujący różne aspekty etyczne praktyk badawczych w pedagogice, co obrazowo uzmysłowiło słuchaczom, z jak skomplikowaną materią mamy do czynienia.

Poza referatami ogólnometodologicznymi uczestnicy Seminarium mieli okazję wysłuchania i obejrzenia prezentacji poświęconych wybranym tradycjom czy modelom badań pedagogicznych oraz przykładom autorskich pedagogicznych projektów badawczych, omawianych ze szczególnym uwzględnieniem aspektów metodologicznych.

Profesor Janina Kostkiewicz, badaczka dziejów myśli pedagogicznej w Polsce, przedstawiła wyniki swoich badań źródłowych nad wczesną pedagogiką katolicką opartą na założeniach realizmu tomistycznego, wykazując na przykładach, że była ona rozumiana i uprawiana w naszym kraju w modelu komplementarnym jako humanistyczno-społeczna nauka stosowana. Przy czym przekonująco uzasadniała przykłady pominięć tych znaczących dokonań czy rażących, tendencyjnych wypaczeń ich rzeczywistego obrazu w późniejszych syntetyzujących opracowaniach różnych autorów, a dotyczących historii i rozwoju pedagogiki naukowej w Polsce. Słuchacze mogli przy okazji bliżej zapoznać się z elementami warsztatu naukowego historyka myśli pedagogicznej.

Profesor Maria Czerepaniak-Walczak z kolei poświęciła swój referat badaniom w działaniu osadzonym w perspektywie realizmu krytycznego. Badania w działaniu stanowią klasyczny już dziś przykład synergicznego modelu badań pedagogicznych, choć nie tylko. Realizm krytyczny w ujęciu Roya Bhaskara jako paradygmat „trzeciej perspektywy", znoszący ograniczenia naiwnego pozytywizmu i nadużycia anarchizmu metodologicznego, odpowiada ściśle filozofii i praktyce badań w działaniu uprawianych na gruncie pedagogiki krytycznej, emancypacyjnej. Synergia poznawania i zmieniania czyni zeń wybitnie pedagogiczną metodę badawczą, a osadzenie jej w realizmie krytycznym pozwala na zapewnienie koherencji wewnętrzparadygmatycznej, wyrażającej się w spójności wymiaru ontologicznego, epistemologicznego i aksjologicznego.

Aż trzy referaty były poświęcone idei, założeniom i praktyce badań ewaluacyjnych w pedagogice/edukacji, jako istotnej i coraz bardziej popularnej odmianie pedagogicznych badań stosowanych.

Profesor Henryk Mizerek zwrócił uwagę na fakt, że prężnie rozwijająca się w Stanach Zjednoczonych Ameryki i Europie Zachodniej oraz potwierdzająca tam swoją użyteczność praktyczną dziedzina studiów i badań ewaluacyjnych, nadal w Polsce postrzegana jest jako nienaukowa i przyjmowana z dystansem. Wymienił kilka pilnych zadań, jakie stoją przez środowiskiem badaczy ewaluacyjnych w naszym kraju, do wykonania w celu nadrobienia tego zapóźnienia.

Profesor Justyna Nowotniak omówiła wybrane fakty z historii badań ewaluacyjnych na świecie i w Polsce, podjęła próbę sklasyfikowania wszystkich znanych jej rodzajów badań ewaluacyjnych, wykazując w ten sposób ich bogactwo metodyczne i intensywny rozwój, a także poinformowała słuchaczy o działalności Polskiego Towarzystwa Ewaluacyjnego.

Dr Monika Maciejewska natomiast przedstawiła kilkuletnie doświadczenia wykorzystywania badań ewaluacyjnych w obszarze edukacji, ze szczególnym uwzględnieniem projektu System Ewaluacji Oświaty, i zastanawiała się nad możliwościami dalszego wpisywania ewaluacji/autoewaluacji w struktury badań edukacyjnych.

Profesor Danuta Urbaniak-Zając w swoim referacie przedstawiła refleksje metodologiczne nad własnym projektem badawczym, którego celem była rekonstrukcja wzorów działań zawodowych absolwentów pedagogiki, dokonywana w perspektywie teorii profesjonalności. Projekt ten realizowany był w dwóch etapach: badania sondażowe, ilościowe oraz badania pogłębione, jakościowe. W swoim wystąpieniu referentka skupiła się na autoanalizie decyzji, jakie podejmowała z własnej woli bądź jakie musiała podejmować niezależnie od niej w toku realizacji procesu badawczego oraz konsekwencji tych decyzji dla jakości uzyskiwanych rezultatów poznawczych. Ten pogłębiony namysł krytyczny nad własną praktyką badawczą był wzorcową lekcją pokory i samoświadomości metodologicznej doświadczonej badaczki.

Profesor Jolanta Zwiernik porównywała z kolei specyfikę prowadzenia badań z dziećmi i osobami dorosłymi, dociekając w ten sposób istoty badań z udziałem dzieci w praktyce badawczej pedagogiki przedszkolnej. Przedstawiła też konteksty metodyczne badania dziecięcego obrazu szkoły z zastosowaniem wywiadu z dziećmi oraz etnograficznej obserwacji dziecięcej zabawy w szkołę. Wykazała swoim wystąpieniem trudności, dylematy, aporie, przed jakimi staje badacz (badacz-nauczyciel), podejmując wyzwanie prowadzenia badań empirycznych z udziałem dzieci. Profesor Joanna Król starała się wykazać, w jakim stopniu klasyczne narracje historyka edukacji mogą być wzbogacone o analizę i interpretację źródeł audiowizualnych, stając się kolejnym przykładem zastosowania synergicznych podejść, tym razem w badaniach historyczno-pedagogicznych. Profesor Elżbieta Perzycka skupiła się natomiast na omówieniu metodyki i rezultatów własnych badań ilościowych i jakościowych nad formami i funkcjami stron internetowych szkół powszechnych. Dr hab. Beata Borowska-Beszta podzieliła się swoimi doświadczeniami z rekonesansu badawczego w Japonii, gdzie zapoznawała się z systemem szkolnictwa wyższego i specjalnego, wykorzystując techniki edukacyjnej mikroetnografii wizualnej. Natomiast Dr Zdzisław Piwoński omówił przebieg i wyniki eksperymentu pedagogicznego, poświęconego możliwościom wspomagania realizacji zadań wychowawczych szkoły poprzez wdrożenie w gimnazjum programu klaryfikacji wartości. Dr Barbara Kutrowska przedstawiła analizę i interpretację wybranych narracji badanych przez siebie nauczycieli, w których opisywali oni proces stawania się i bycia nauczycielem. Dr Maria Wiatr z kolei podzieliła się własnymi doświadczeniami

badawczymi w łączeniu konstruktywistycznej teorii ugruntowanej z analizą dyskursu w badaniu problematyki społecznego konstruowania współczesnego rodzicielstwa. Dr Magdalena Kuleta-Hulboj omówiła problematykę i metodykę własnego projektu badawczego z zastosowaniem analizy dyskursu, skoncentrowanej na krytycznej rekonstrukcji kategorii globalnego obywatelstwa w materiałach edukacyjnych wybranych organizacji pozarządowych. Mgr Marta Zientek wskazała na kilka aspektów metodologicznych realizowanych przez siebie badań biograficznych, których celem jest poznanie roli całożyciowego kształcenia w funkcjonowaniu Polaków zatrudnianych tymczasowo w wybranych krajach Unii Europejskiej. Dr Sławomir Pasikowski przekonywał słuchaczy do użyteczności zaawansowanych technologicznie procedur statystycznych w poszukiwaniu możliwości obrazowania złożoności i różnorodności badanej rzeczywistości edukacyjnej. Natomiast Mgr Kamila Kacprzak zaprezentowała podstawowe założenia epistemologiczne, cechy metodyczne i możliwości poznawcze Interpretacyjnej Analizy Fenomenologicznej oraz postulowała włączenie jej do praktyki badawczej w pedagogice.

Profesor Joanna Madalińska-Michalak w referacie plenarnym przedstawiła wstępną analizę i interpretację wyników międzynarodowych badań ankietowych on-line, przeprowadzonych pod auspicjami European Educational Research Association, w których brała udział jako członek zespołu badawczego. Badania dotyczyły spraw formalnego traktowania kwestii etyczności badań edukacyjnych/pedagogicznych w systemach prawnych i praktykach akademickich poszczególnych krajów europejskich, których reprezentanci przesłali wypełnione kwestionariusze.

Uczestnicy panelu *Pedagogika (i) rzeczy* dyskutowali o roli materialności w życiu człowieka, podkreślając ją jako ważny problem badań pedagogicznych. Przekonywali, że w kontekście toczących się od ponad dwudziestu lat (nie tylko) w humanistyce i naukach społecznych dyskusji nad rzeczami rozumienie ich tylko jako narzędzi, środków osiągania celów pedagogicznych (technologie edukacyjne, pomoce dydaktyczne, etc.) lub jako zagrożeń (tak jak w analizach konsumpcjonizmu i ukrytych programów) jest niewystarczające. Nie pozwala zwrócić uwagi na te aspekty, które wiążą się z pozytywną rolą rzeczy w procesach socjalizacyjnych i edukacyjnych oraz nie docenia ich „sprawczości".

Jako pierwszy głos zabrał Dr hab. Krzysztof Abriszewski. Filozof - odwołując się m.in. do Bruno Latoura i Actor Network Theory - zwrócił uwagę na relacje ludzie-rzeczy. Uzasadniał, że materialności i inni pozaludzcy aktorzy pełnią aktywne role w tworzeniu, podtrzymywaniu i zmianie relacji społecznych. Dr Maksymilian Chutorański - odwołując się do kategorii urządzenia edukacyjnego - upominał się o perspektywę pedagogiczną będącą w stanie uchwycić złożoność procesów edukacyjnych i ich nie(tylko)ludzkich aktorów. Dr Aneta Makowska, przytaczając wyniki swoich badań etnograficznych, wskazywała potrzebę problematyzacji zaangażowania materialności w codzienność edukacyjną. Badaczka zwróciła uwagę na przejawy działania materialności (słupów informacyjnych) w tworzeniu edukacyjnego środowiska. Natomiast na niejednoznaczność kategorii urzeczowienia wskazywał Dr Oskar Szwabowski. Na przykładzie tzw. „ludzkiego mikrofonu" argumentował, że niektóre formy urzeczowienia człowieka daje się rozumieć jako przejawy emancypacji. Z kolei Mgr Maciej Sokołowski-Zgid swój głos poświęcił pokazaniu, jakie konsekwencje dla społecznego definiowania ADHD ma metylofenidat (lek używany do niwelowania objawów zespołu zaburzeń uwagi). Przyjmując założenie, że ADHD jest zjawiskiem hybrydowym wskazywał na pozaludzkich aktorów stabilizujących układy społeczne.

Wydarzeniem zamykającym obrady Seminarium była sesja posterowa na temat *„Jesteś doktorantem. Jednym z 40 tysięcy". Studenci czy młodzi badacze? Studia doktoranckie i doktoranci w dyskursie prasowym*. Sesję prowadziła Profesor Maria Czerepaniak-Walczak, a swoje plakaty prezentowali i komentowali doktoranci Uniwersytetu Szczecińskiego.

Mgr Natalia Cybort zwróciła uwagę na kreowany na łamach czasopism opiniotwórczych status doktorantów. Podkreślała niejednoznaczność sytuacji uczestników studiów doktoranckich, wyznaczaną z jednej strony przez bycie studentem, z drugiej przez bycie pracownikiem naukowym. Mgr Magdalena Mazur natomiast podkreślała hybrydowość studiów III stopnia, wskazując na funkcjonowanie w ramach jednego układu rozwiązań pozornie ze sobą niewspółdziałających (masowość, elitarność). Z kolei Mgr Julia Magdalena Karapuda postawiła pytanie o ocenę prestiżu doktoranta/doktorantki w czasopismach społeczno-politycznych. Napięcia między statusem naukowym i zawodowym uczestników studiów trzeciego stopnia w kontekście polskiego systemu prawa, a także pytania o jakość studiów doktoranckich były przedmiotem zainteresowania Mgr Angeliki Figiel i Mgr Sandry Malinowskiej, które poddały analizie pisma o tematyce prawniczej. Kwestie związane z wysokością uzyskiwanych dochodów przez osoby ze stopniem doktora przedstawiała

Mgr Monika Różycka. Natomiast plakaty Mgr Karoliny Ślósarz, Mgr Gabrieli Chorab, Mgr Magdaleny Handke poświęcone były sytuacji doktorantów w przestrzeni edukacyjnej w wybranych krajach europejskich (kolejno): Wielkiej Brytanii, Niemczech i Włoszech. Badaczki przedstawiły wyniki analizy wybranych czasopism obcojęzycznych. Interpretacje polskich czasopism pedagogicznych zaprezentowali: Mgr Agata Draszkiewicz, która przedstawiła opinie i głosy akademików na temat funkcjonowania studiów doktoranckich, oraz Mgr Jerzy Norbert Grzegorek i Mgr Magdalena Handke, którzy zwrócili uwagę na specyfikę obecności tematu doktorantów w naukowym dyskursie pedagogicznym. Plakat Mgr Barbary Chojnackiej poświęcony był prezentacji wyników analizy dyskursu doktoranta/doktorantki w czasopismach codziennych.

Jak się wydaje, założone cele programowe IV Seminarium Metodologii Pedagogiki PTP zostały osiągnięte. Stała Rada Programowa SMP podjęła decyzję, że następne Seminarium odbędzie się w Łodzi w 2018 roku, a jego organizatorem będzie Wydział Nauk o Wychowaniu Uniwersytetu Łódzkiego. W imieniu organizatorów seminarium szczecińskiego serdecznie dziękujemy wszystkim uczestnikom za trud podróży, wkład merytoryczny i koleżeńskie relacje. Dziękujemy także osobom i instytucjom, które wspierały jego realizację. „Rodzina" SMP PTP założona w 2004 roku trwa i stabilizuje się, integruje i zyskuje nowych członków, a co najważniejsze ma przed sobą dobre perspektywy. Już teraz zapraszamy wszystkich zainteresowanych na kolejne nasze spotkania seminaryjne.

Dariusz Kubinowski
Uniwersytet Szczeciński
Maksymilian Chutorański
Uniwersytet Szczeciński

Fotografie:
Aleksander Cywiński